

БУЖВАР

БУЇВАР

і

ПЕРША ЧИТАНКА ДЛЯ НАРОДНИХ ШКІЛ

У ГЕНЕРАЛЬНІЙ
ГУБЕРНІЇ

СКЛАЛИ

А.ІМ.ДОМБРОВСЬКІ

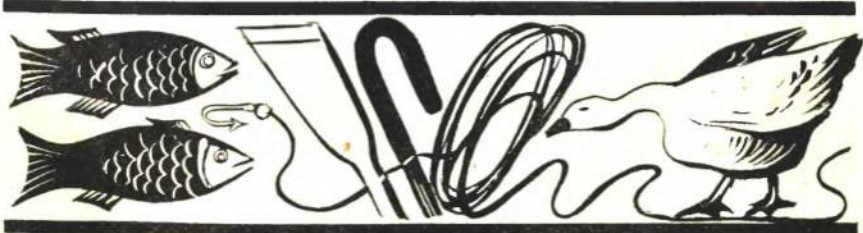
УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО
ЛЬВІВ 1943 КРАКІВ

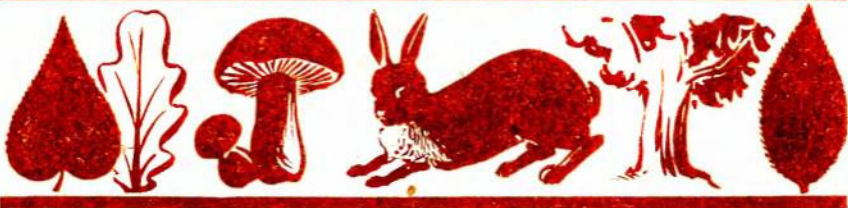
Von der Hauptabteilung Wissenschaft und Unterricht in der Regierung
des Generalgouvernements durch Erlass vom 25. Mai 1943 — Zl. Wiss.
2373/43 U 321 — für den Gebrauch an Volksschulen mit ukrainischer
Unterrichtssprache im Generalgouvernement zugelassen.

*Обкладинка, ілюстрації
та повне графічне оформлення
Володимира Баляса*

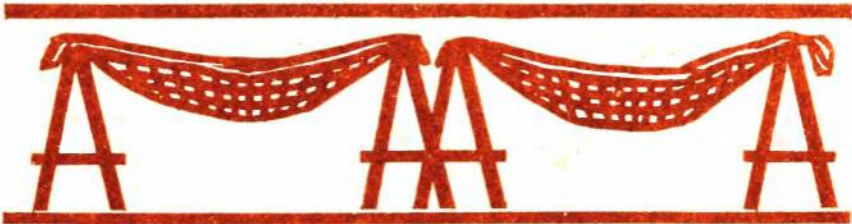

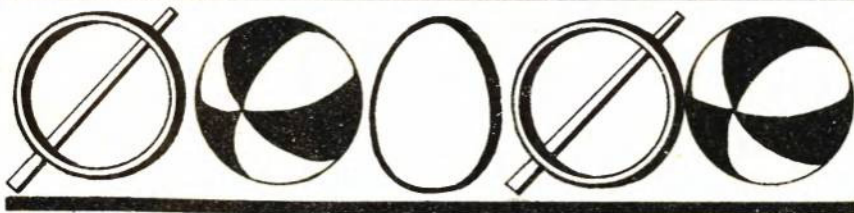
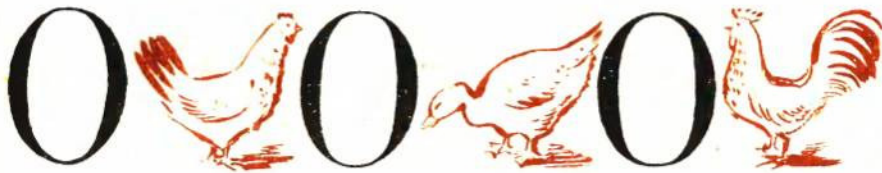

AAA
AAA

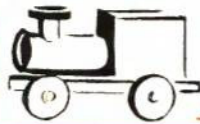

ууу

о

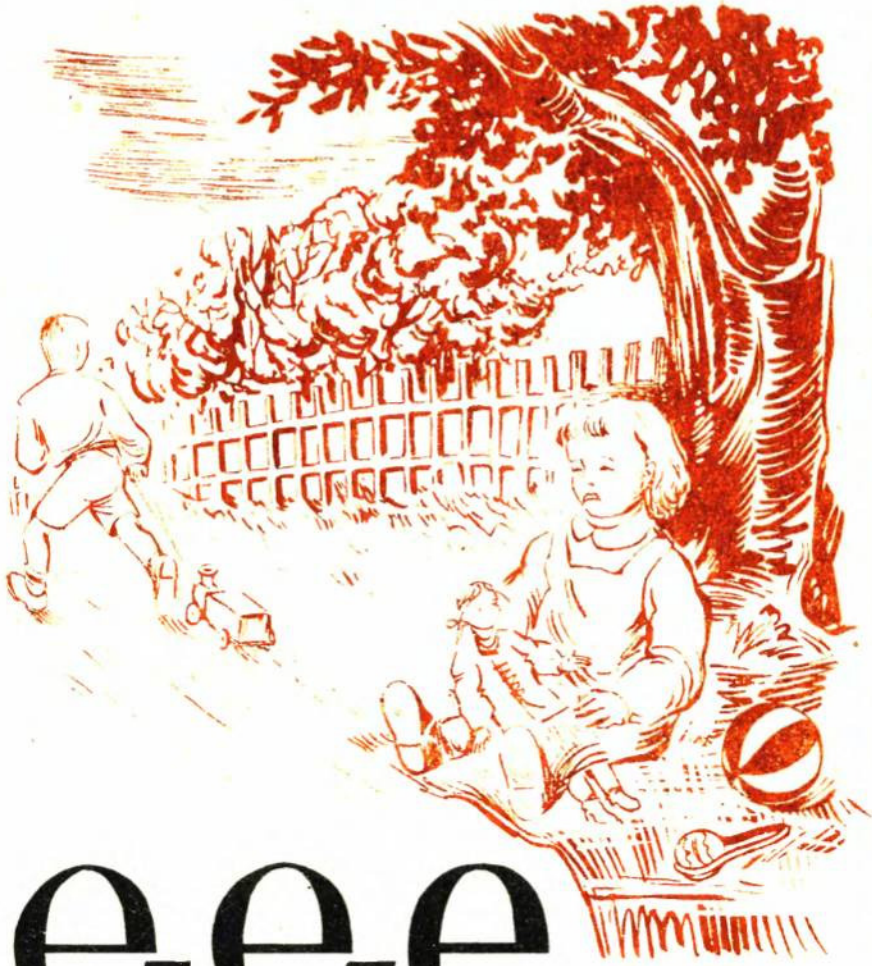

а

у-у-у

уууууууу
уууууууу

e-e-e

y-y-y e-e-e

e e e y y y

e e e y y y

a-a-a

 yyy

 a-a-a

yyy YYY yaaa AAA

yyy YYY yaaa AAA

o o o o o o
 o o o o o o

aM-aM
a M a M

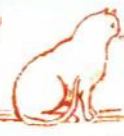
M M

A-a-a

aM, aM

A-a-a AM-aM

A-a-a A-M-A-M

M M M M M M M

Ту-ту-ту Т
 ту-т

у   ту-ту-ту.

то а то .

Т m m m m o m o m o

Т М М М М о М о М о

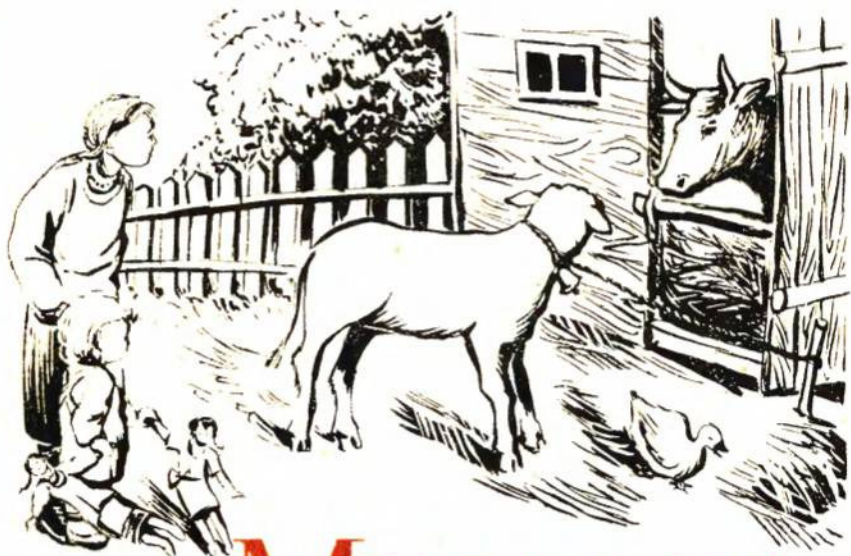
Т у м у м у Т у М у М у

о т о m o m e t e m e m

To , a TO .
 To , a TO .
 To , a TO .
 To , a TO .
 To , a TO .

To ta ty ot at

Му-ме-та
А му-му-му.
А ме-ме-ме.
А та-та-та.
 а-а-а.

*то му, то ме, а то та
то у, то е, а то а*

Ой-ой

ой-ой **И** ам.

Ай-ай!

Ей-ей!

й й й И И И

ой ай ей Ой Ай

Е Е Е Е Е Е Е

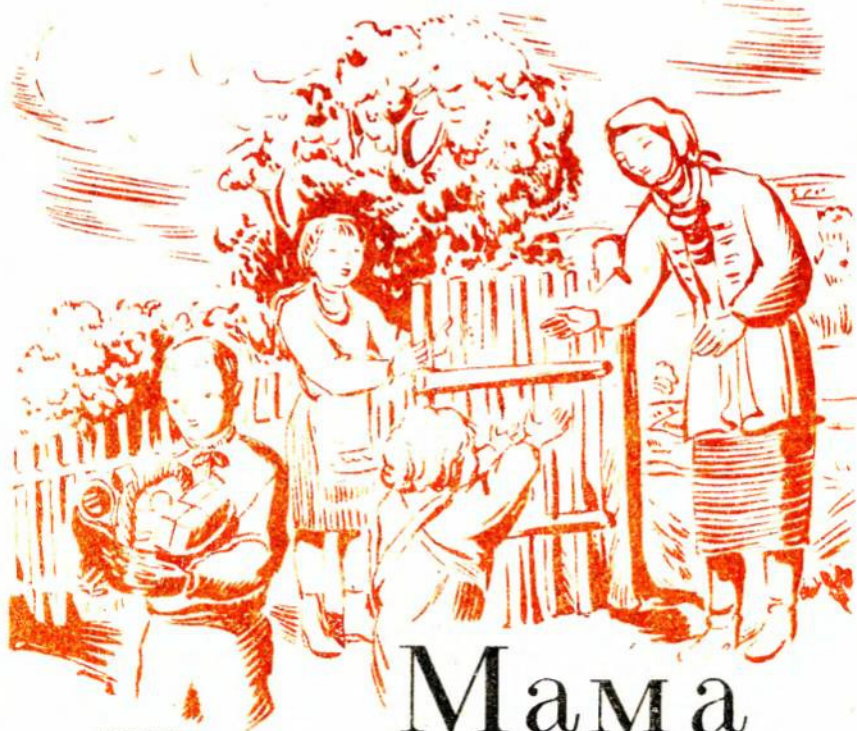
o i i i i i i

O, TO i .

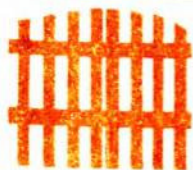
A TO i .

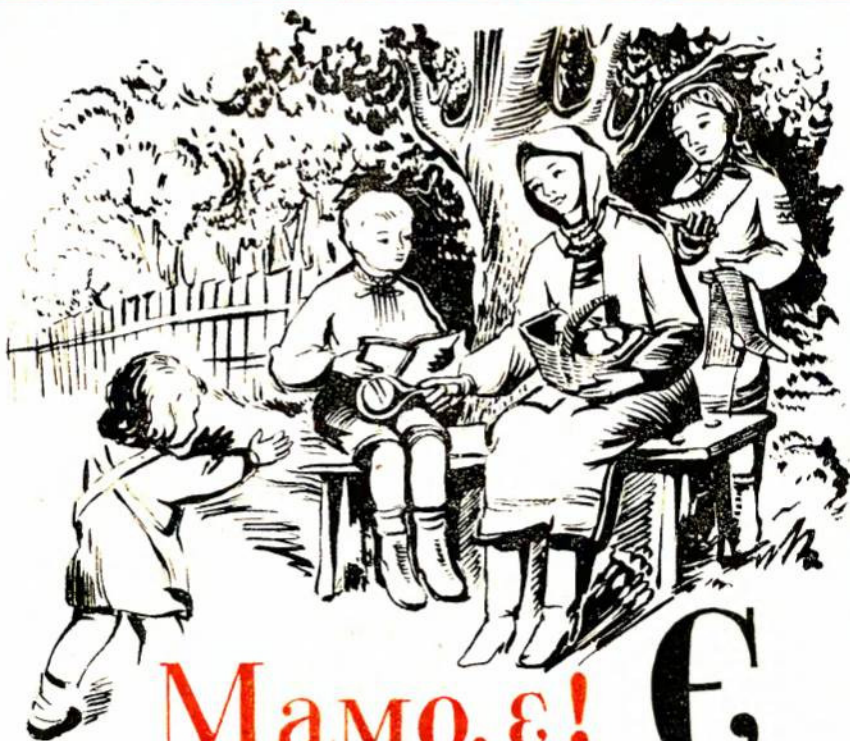
O i .

*i i i m o i, a m o e.
m o m y, a m o m e*

Мама
То мама. Мамо!
Мамо, ай, мамо!
Мамо, ам-ам!
Ай, мама. Мамо, ой!

Μαμο, ε! €

ε , ε ,
 ε , ε ,
 ε, ε μαμο!

εεε €€€

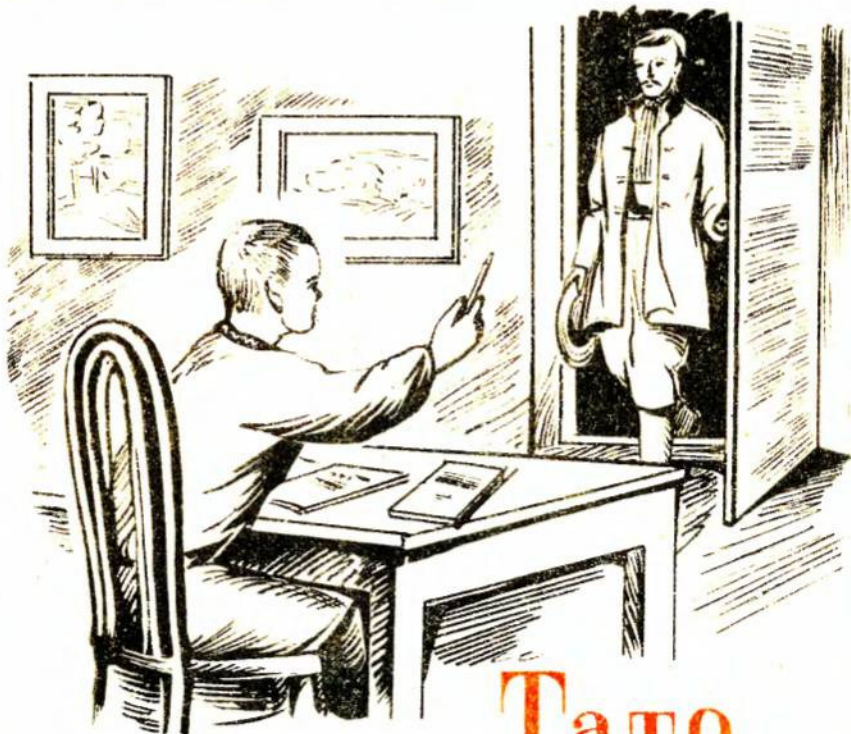
Μαμα ε υ
 Μαμα μαε , μαε
 μαε , μαε μαε .

И-и-и
и-и-и, мамо!
Ой-ой, мамо!
€ ?

и и и И И И

 € у
 € у
Ми € у

Τατο
 τα-το τ α τ ο
 Ο,ε τατο. Τατυ, τατυ!
 Οτ , ε ? ε,ε!
 Τατο μαε
 Μανα μαε
 Τατο i Μανα

Тату, от То мое .

І Тома має .

Тату, там ам-ам.

Мама має .

Пан ε   .

У Пану ε Пану ε .

н н М М т т М М

iii III iii у у у

Дідо
ді до
Д

Д

То дідо.

То дім діда. А там дідо.

Тома іде до діда.

У діда є мед. Діду, меду!

*Тома у діда. Дідо має
мед. Дідо дає Тома
мед.*

ggg DDD

Оса
о с а

С

Тома має мед. Оса
до меду: тс-тс-тс.

Тома до діда: Діду, діду!

От оса! Оса ссе мед!

*Дідо у саді. Дідо має
у саді . Тома
у саді. Тома має мед.
А оса до меду: тс-тс-тс.
с с с с с с
тс тс тс*

У діда є тітка.

Тітка має мак. Тітка дає Томі мак.

Тома має мед і мак.

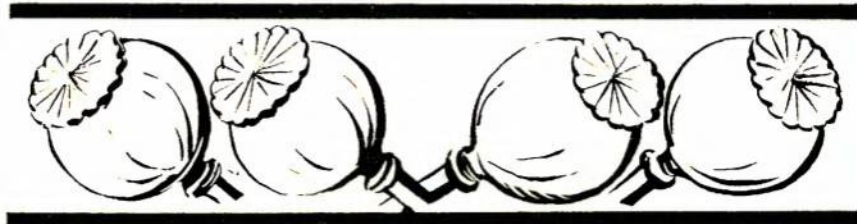
МАК

k k k К К К

*Ой мак, мак,
тітка має мак.*

*Маки мак, маки мак,
дає Мамі мак.*

Лук

Л

Тома має лук. Іде у ліс. Ліс там
далеко. У лісі є лис. Лисе, лисе,
утікай! Тома іде, має лук!

Л.Л.Л.Л.Л.Л.
Молук, ато
Лука.

Коло лісу лука. От там
утік лис. Утік далеко.

- Делис, Моно?

- Ей, утік. Іду до дому.

Хата

Х

То хата Томи. Коло хати котик. То котик Олі. Ходи, ходи, котику! Ходім до хати. Тома іде у хату, і котик іде.

xxx ХХХ

У хаті.

Хата мила.

У хаті тато і мама.

*Мама латає. Діти ти-
хо-тихо.*

А хто там у кутуку?

Котик у кутуку.

І котик тихо.

Буда

б Б

Коло хати буда.

То буда Лиска.

Буда має дах. У буді солома.

б б б б Б Б Б

Мана будує.

Мана будує Оі хатку.

Будує під дубом. Бу-

дує собі дім. Коло до-

му буде буда.

Сіно

Н

У саду сухе сіно.
Коло сіна тато і Анна. Мама несе
сіно Ласій. І Тома буде носити.

н н н н Н Н Н Н

Ласа.

*Анна дає сіно Ласій. На,
Ласа, сіна, на. А ти дай
нам молока. Ласа
дає молоко. Дає
Анні і Томі. Дає
Олі і котикам.*

Пес

Лиско то пес. То молодой пес. Але уміє таке:
уміє подати лапку.
Уміє носити патик.

Тома кидає хустину. Лиско подає.

п п п п П П П П П

Лиско слухає.

*Мама до Лиска: Подай,
Лиску, лапку! Лиско подає.*

*Мама до Лиска: Неси па-
тик! Лиско несе.*

Пес уміє слухати.

сл сл см см

Де шапка?

Тома мае шапку. Кладе
шапку на дашок буди.

— Шукай, Лиску, шапки!

Лиско шукае. Шукае коло плота — нема.

Шукае коло шопи — нема.

Лиско скік на дашок. Є шапка.

ш ш ш ш Ш Ш Ш

*Шукай, Лиску!
Шукай, Лиску, шукай,
Томі шапку подай!*

Ріпа

Ріпа росте на полі. Мама й Анна були рано на полі. Мама копали ріпу. Анна носила ріпу на купу. Томи не було. Анна сама носила.

р р р р р р Р Р Р Р Р

Мама рисує.
Рано Мама у школі. Рисує
і рисує. Рисує рибу і рі-
пу. Нарисує ко-
тика і коника.
Рисуймо і ми!

Яма

Я

Тато копали яму. Та яма на ріпу. Яка широка яма! Тома шур у яму.

Анна питає: Томо, де ти?

А Тома: Я тут!

яяяя Я Я Я

Яма.

Тато, у ямі не сиди! Ходи носити ріпу. Яма на ріпу. Я принесу кошик. Кошик має 2 уха. Будемо носити одне. пр Тр

Курочка

Ч

То курочка Анни. Чорна, чубата курочка. Несе яєчка. Несе й кудкудаче: Куд-ку-дак, куд-ку-дак, несу яєчка, як кулак! А Анна: Сіла-сіла, Чубатко.

ч ч ч ч ч Ч Ч Ч Ч Ч

Чубатка.

Чорна чубата курочка несла білі яєчка. Несла і питала: Ко-ко-ко! Де є моє яєчко? Чому, чому нема?

Гуси

Г

Дикі гуси

летіли. Летіли ген далеко. Летіли й гоготіли. А наші гуси гомоніли. Старий гусак: — Го-го-го, чого летите, чого?

Стара гуска: Га-га-га, чи далека дорога?

А молода: Ге-ге-ге, чи там пір'я дороге?

Таня. *гггг ГГГГ*
Таня знала гусина лур.
Гей, гей, гей, білі гуси!
Гей, гей на лур, над річку!
Будете пити, будете
плисти, будете
біле пір'я купати.

Дерева

В

Дерева сумні восени.

Сумні й пусті. Нема пташок, нема листу.
Вітер хитає голі гілки. А ворони на де-
ревах: кра-кра-кра. Сумна пора.

в в в в в В В В В

Ворона.

*Анна казала Олі байку
про ворону.*

*Кра-кра, ворона
рано кашу варила,*

на воротах студила.

Патичками мішала
та діточок скликала:
Їдїте, діти, по тріски,
дам вам каші потрішки.
Тому дала, тому
дала, а лінивцю
не дала. Крилами пама-
хала, хвостиком поверті-
ла, в дібріву полетіла.

Як треба писати:

Кашку патичком ворона мішала.

Ножик

Анна ходила
на ярмарок.
Продала яечка від Чу-
батки. Купила Томі ножик. Тома радіє
ножилом. Каже: Буду майструвати.

ж ж Ж Ж ст стр

*Малий майстер.
Тома майструє. Вже настру-
гав прутиків. Натесав дере-
ва. - Чи то буде жалооб, чи
грабина? - питає Анна.
- Побачиш, - каже Тома.
Придумай слова із: ст, стр.*

Возик

З

Тома зробив возик. Такий гарний візочок. Драбини з прутків. Колеса з дикти. Олечка радіє. — То мій возик, Томо? — Твій, Олечко, твій. Зараз тобі дам. Хай прив'яжу шнурок.

з З зр пр др мн
Забави.

Томо прив'язав шнурочок до візка. Посадив на візочок зайчика. Олечка возила зайчика. Возила від стала до порога. То далека дорога. За возиком бігав котик. — Не бігай, котику, не лови возика! Сиди ти взатишки, дочекай на мишки!

Звірятка

Хто вистриг зайчика?

Анна. Вона має ножички. Має аркуш картону.

Анна вистригла багато звіряток.

— Які звірятка?

— Пізнавайте!

— А де?

— Записано, прочитайте:

Кіт і котя. Пес і песя. Зайчик і зайчєня. Корова і теля. Свинка і поросєя.

зв зв зв, зн зн зн, св св св

Птахи.

Діти нарисували і підписали такі птахи:

Квочка й курятка. Гуска й гусятка. Качка й качєнята.

Ми теж рисуємо і підписуємо.

придумай слова із: зв, зн, св.

Тома їде

і

Їде Тома на конику, на конику-Воронику.
Грива шовкова, срібна підкова.
Гоп, конику, гоп, гоп, конику, гоп!

Їде Тома і співає:

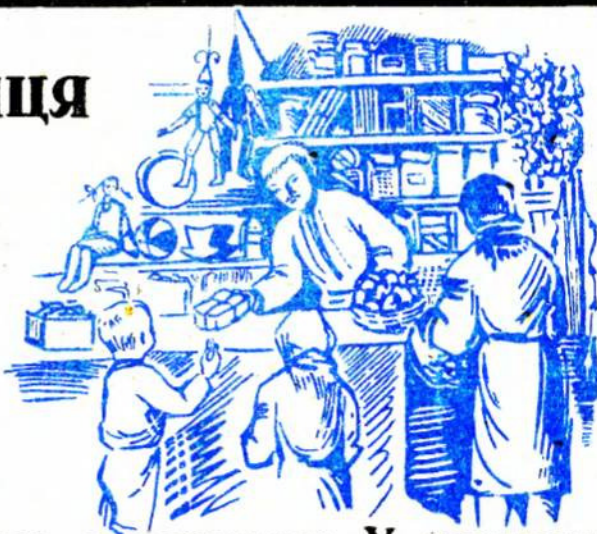
*Сестричко моя,
напій же коня
із холодної кринички,
з нового відра.*

А Ганя жартує:

*Як же його напувати,
як же йому їсти дати?
Камі справа є така:
твій коничок з патики.*

Крамниця коло церкви

Коло церкви є крамниця. У крамниці багато товарів. Вони гарно поскладані на полицях.

От цикорія, кава, цукор. А там цукорки й шоколяда. Є й цитрини. Тут вінки цибулі, а там батоги. Є олівці, пера, зшитки. Є й забавки:

Он ляля, он коник, он літак. А он кумедний паяцик. Скаче на шнурку.

ц ц ц ц ц Ц Ц Ц Ц Ц

*кр кр кр рк рк рк тр тр
ск ск ск шн шн скл скл*

*придумайте слова
із: ск, шн, скл.*

Шевчик

От там шевчик, має клевчик.

Клевчиком цок.

Цок, цок, цок
в чобіток.

Школярі, школярки,
це для вас чобітки.

На свята взувати,
йти колядувати.

Загадкові карточки.

○ апок

○ іпок

○ ерква

○ ар

○ егла

○ ебер

*Вігадайте загадки
та напишіть вігадки.*

Різдвяна зірка.

Різдвяна зірка на небо вийде,
малий Ісусик до дітей прийде.

Малий Ісусик, Божа дитинка,
буде Свят-вечір, буде ялинка.

Буде колядка в кожній хатині,
настане втіха на Україні.

По святах.

Уже по святах.
Діти знов у школі.
Йде розмова про те, як ходили колядники.

— Ходили з вертепом, — каже Оленка.
Були ангели й пастирі.

— Був і цапок бородатий.
Був ведмедик кудлатий, —
перебиває Микола.

— Ангели співали, пастирі
грали. Цапок скавав, ведмедик
гроші збирав, — розказує Ганя.
— А як було у вас? Розка-
зуйте!

Ялинка.

Діти розповідали про ялинку, яка
в кого була.

Розповідали, як горіли свічечки, як
сяяли прикраси.

Які смачні були яблука, ме-
дівнички, горішки.

Але найбільше говорили про
те, які дарунки були під ялинкою.

Юстинка й ляля

Ю

Юстинка дістала лялю.
Вона розповідає: Гарну лялю маю.
Її доглядаю,
мию та вбираю,
коси заплітаю.
Ввечір колихаю
і пісні співаю.

Юстинка співає:

Засни, моя лялю, вже темніє небо.
Як ти заснеш, лялю, я піду від тебе.
Засни скоро, лялю. Я маю читати,
бо я хочу завтра у школі все знати.

*Юстинка лялю че□□,
заплі□□□і ми□.
Доповни слова і перепиши.*

Фарби

Федір дістав фарби. Утішився дуже. Він уміє гарно малювати. Вміє мішати фарби.

Федір малює.

Федір помалював Юстинці шафу для лялі. Помалював синіми й жовтими фарбами.

Там складає Юстина лялині речі: фартушки, спіднички й сорочки.

ср ср ср ср ср ср ср ср ср

Загадкові карточки.

○ іра | ○ ірман | ○ іялка

шо ○ ер | ○ абрика

Напиши вігадки.

Адольф Гітлер
Фюрер Великонімеччини

Діти оглядали портрет Гітлера. Всі прочитали: Адольф Гітлер, Фюрер Великонімецьчини.

А Тома каже:

— Тато казали, що Гітлер найславніший чоловік на світі.

А Марія:

— Гітлер вигнав большевиків із нашої землі. Тепер ми вільні.

— Тепер по всій нашій землі українські школи, — каже Петрусь. — І молитися в школі можна. А большевики не озволяли.

— А на Великдень та в усі свята діти мусили іти в школу, — каже Іванко.

— А наш Юрко на фронті. Бореться разом з німецькими вояками проти большевиків.

— А мого дядька забрали большевики з собою, — каже Оля. — Тепер певне повернеться мій дядько. Правда, пані учителько?

— Мабуть, повернеться і дядько, і всі, що їх большевики вивезли. Але треба, щоб усі українці допомагали німецькій армії. Треба давати для армії збіжжя, щоб вояки на фронті мали подостатком хліба.

ЦИТЬ.

Б

Цить, котику, цить,
нехай ляля спить.
Тихенько сиди,
лялі не буди.

Сонце заходить,
місяць вже сходить. —
Цить, котику, цить,
нехай ляля спить.

Загадка.

Який це знак?
Мов загнутий гак,
присунеться злегенька,
вже буква м'якенька.

Ану, діти, відгадайте!

т н з с

ть нь зь сь

Підшукайте й напишіть
слова із: ть, нь, зь, сь, дь, ць, ль.

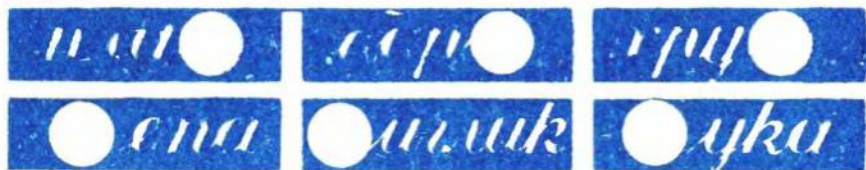
Лещата

Юрчик дістав лещата. Які гарні лещата! Летять з горба скоренько як птахи. Юрчик не вміє ще їхати. Його вчить щодня дядько. Вже трохи їде сам, але ще падає. Як упав — не плаче, сміється. З Юрчика буде славний лещатар.

щ щ щ щ Щ Щ Щ

*т н д ть нь дь
Що це? Це загадка нетрудна.
Два голоски-буква одна. Хто
подумав, той вігадає.*

*Прочитайте загадкові карточки
і напишіть вігадки.*

Першаки-хлопчаки.

Потиснув морозок, хлопці йдуть на льодок.
Гей, гей, гей, гей, хлопці йдуть на льодок.

Білявенький Грицько, чорнявенький Стецько.
Гей, гей, гей, гей, чорнявенький Стецько!

Петруньо, Павлуньо і малий Дмитруньо.
Гей, гей, гей, гей, і малий Дмитруньо!

По той бік, по цей бік сунуть всі на потік.
Гей, гей, гей, гей, сунуть всі на потік!

Бо дідок Морозок збудував там місток.
Гей, гей, гей, гей, збудував там місток.

Петрун○○ **Павлу**○○

Дмитру○○ **Феду**○○

*Доповніть і напишіть імена
хлопців, що є в рамочках.*

Першачки-дівочки.

На стрімкий беріжок, на свіженький сніжок
йдуть веселі дівчатка, тягнуть вгору санчатка.

Цікавенька Даруська, і жвавенька Маруська,
і Паранька, і Ксенька, і Ганнуська маленька.

Їдуть всі з беріжка без коня й батіжка,
вся громадонька гожа, а личенька як рожа.

Їдуть, їдуть, пищать, а санчатка тріщать.
Аж санчатка: тарах! А дівчатка: бабах!

Із горбка покотились, аж внизу зупинились.
На м'якенький сніг впали, засміялися, встали.

Ганнус

Ганнус

Дарус

Дарус

*Доповніть і напишіть імена
дівчат, що їхали на саночках.*

Снігова баба.

Нападало багато снігу. Сніг такий пухкий-пухенький! А морозу зовсім нема.

Діти загадали зробити снігову бабу. Накачали куль зо снігу. Зліпили здоровенну бабу. Голову зав'язали в хустку. Зуби зробили з ріпи. Губи з червоного паперу — ніби баба сміється. Очі в баби з вугілля. В руках смерекове гілля.

Сніговий дідो.

Дуже сподобалася дітям снігова баба. Задумали ще зробити снігового діда. Зробили. На голову дали шапку. В зуби встромили люльку. В руку дали палицю. Стоїть дід побіч баби.

Надбїг Брисько, почав брехати. Прискакує до діда й баби і бреше.

Діти в сміх. Брисько пізнав свою помилку. Засоромився і втік.

Весілля.

Софійка каже:

— Знаєте що, діти? Зробім весілля дідові й бабі.
Добре?

— Зробім, зробім! — гукнули діти.

Почалось порання.

Дівчатка місять зо снігу коровай. Готовлять зо смеречини весільне деревце. Хлопці роблять хоруговки.

Юрчик приніс гармонійку. Данко зладив барабан з дірявого баняка.

Уставився весільний похід.

Весільний похід.

Іде похід, хоруговки мають,
попереду музиченьки грають,
дівчатонька ладкають-співають.

Та вже вечоріє. Діти пішли додому. Дідо й баба залишилися самі.

*Весільний діти похід уладили.
Складіть із цих слів зрозумі-
ле речення.*

Зимовий вечір.

Діти вже дома. Нагулялися надворі доволі. Тепер пора вчитися. Мають на завтра читання, писання, числення.

Діти вже працюють. Працюють дуже пильно. Мають досить охоти до забави й до роботи.

Гі□□я весі□□я
чита□□я писа□□я
числе□□я навча□□я
Доповніть і переписуйте ці слова.

гі	○	○	я	весі	○	○	я
чита	○	○	я	писа	○	○	я
числе	○	○	я	навча	○	○	я

Переписуйте слова з рамок і перенесіть останній склад до нового рядку так: гіл-ля.

Взимі.

Як вечір тіні стелить,
в печі вогонь горить,
веселе товариство
в закутині сидить:

дві ляльки кучеряві,
дві дівчинки русяві,
і котик, той Муркотик,
зі своїм: мур-мур-мур.

А як вже лампа світить,
ляльки тихенько сплять.
Слухняні, чемні діти
при столику сидять.

Даруся щось читає,
Маруся вишиває,
а котик той Муркотик
все тільки: мур-мур-мур.

I

На ганку.

Тома дуже шанує своє вбрання. Виносить на ганок, тріпає й чистить. Переглядає, чи не подерте.

Тома чистить на ганку свої чоботи. Миє також мамині гумові кальоші.

Снішній віршик.

*Газдиня, газдиня,
не знала порядку:
запрягла чотири мисі
волочити грабку.*

Дзвін, дзвінок і дзвіночок.

ДЗ

Дзвін церковний дзвонить:
бім, бам, бім!
Людей закликає
в Божий дім.

Дзвінок шкільний дзенькає:
дзень, дзень, дзень.
До школи скликає,
як настане день.

Дзвіночок від санок
має тонкий голосок.

Мов щечече: тень-телен, тень-телен,
не заблукає сліду ні вніч, ні вдень.

*Дзень, дзень, балам-бім!
Загорівся кицин дим.*

*Біжить курочка з відром,
а когутик з панелом.*

*Дзень, дзень, балам-бім,
щоб гасити кицин дим.*

Весна близенько.

Вже день довший. Сонце пригріває. Сніжок топиться. Жовтенька пташка скаче по дорозі. Щебече: цінь-цінь-цінь. Тома питає діда:

— Що пташка каже?

— Вона каже: покинь-покинь-покинь.

Це значить:

Покинь сани, бери віз, бо вже весна близенько.

Складіть речення із поданих нижче слів і напишіть це речення.

Возами на їздило весні.

Тома прийшов зі школи. Питає мами:

— Мамо, є в нас вишитий рушник?

— Є, синку, — каже мама.

— А є барвінок і рута?

— Є, Томку. А на що тобі?

— Треба, мамо, прибрати портрет Тараса Шевченка. Завтра його свято.

— Добре, сину, приберемо.

— А ось послухайте, мамо, віршика.

Ми вчилися сьогодні в школі.

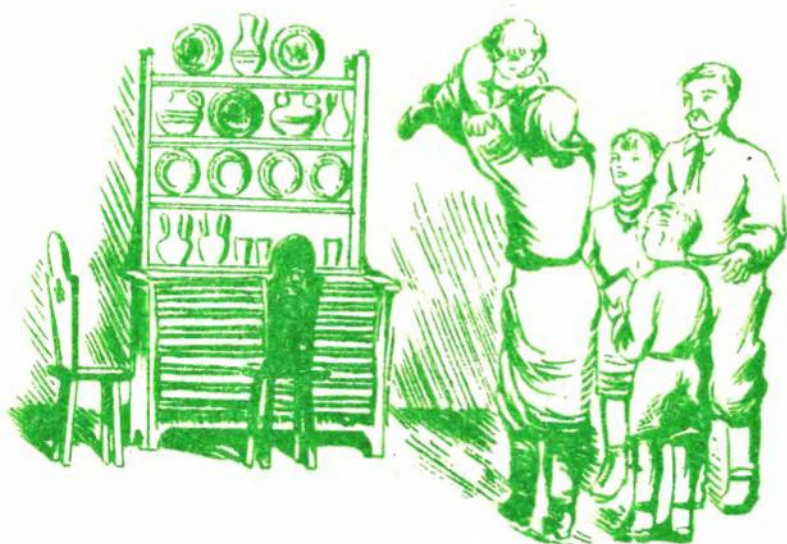
Почули це тато, Ганя, Оля. Всі прийшли слухати.

Поклін тобі, Тарасе,
великий наш земляче.
Для тебе вірно б'ється
те серденько дитяче.

Ти кажеш рідний нарід
і рідний край кохати.
Для нього кажеш жити,
для нього працювати.

Ось тут перед тобою
малі вкраїнські діти
святково присягають
сповняти ті завіти.

Маленька українка.

Всім сподобався віршик.

— Я говоритиму цей вірш у школі на Тарасовім святі, — каже Тома.

— Гарно, сину, підемо послухати.

— І я піду, і я піду, — просить Оля.

— Ти ще маленька, почекай, аж під-
ростеш, — каже Ганя.

А Оля:

— Українка я маленька, і я теж люблю
Шевченка.

Мама цілує Олю.

— Добре, маленька українко. Підеш
і ти з нами на свято.

Оля плеще в долоні.

Бджілка.

ДЖ

Сонечко пригріло.
Золотий промінчик
післало до пасіки.

Бджілка пробудилася. Вилетіла з вулика. Літає по садочку, шукає медочку.
Чекай, бджілко, чекай. Ще нема квіток.
Вертайся до вулика.

Діти розповідають, як проводять день.

Тома:
— Я так проводжу свій день:
Рано ходжу до школи. Сиджу
в школі тихо. Там читаю, чисто
пишу. По науці приходжу додому. Іду
в городчик. Скороджу свою грядку.
Саджу квіти.

Ганна говорить:
— За городом джерельце,
джерельце, як дзеркальце.
Туди ходжу воду брати,
свої квіти поливати.
Свої квіти поливаю,
пісень весело співаю.

Азбука друкована.

а б в г г д е е ж з и і ї
А Б В Г Г Д Е Є Ж З И І Ї
й к л м н о п р с т у
Й К Л М Н О П Р С Т У
ф х ц ч ш щ ю я ь
Ф Х Ц Ч Ш Щ Ю Я

Азбука писана.

а б в г г д е е ж з и
А Б В Г Г Д Е Є Ж З И
й к л м н о п р
Й К Л М Н О П Р
с т у ф х ц ч ш щ
С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ
ю я ь
Ю Я

На провесні.

Пролісочка над поточком розплющила сине очко. В ранок свіжий, ясний виглядає весни.

Білосніжка при долинці у біленькій сорочинці пробудилася зо сну, щоб вітати весну.

Школяррики молоденькі побралися за рученьки, йдуть збирати квітки.

Весну кличуть в хатки.

Відповіжте на питання:

Хто розплющив сине очко?

Хто пробудився зо сну?

Хто побрався за рученьки?

Ганнуська й бузьки.

Надлетіли з поля бузьки,

клекотіли до Ганнуськи.

Так віталися з нею,

як вернулися з вирею.

„А, Ганнусько, що чувати?
Чи ти вмієш вже читати?
Чи вже пишеш, чи рахуєш?
Чи вже бузька нарисуєш?“

А Ганнуська чемна донця,
несе зшитки до віконця:

„Подивіться, милі бузьки,
які зшитки у Ганнуськи:
українські, рахункові,
ще й барвисті рисункові.“

Жайворонок.

Лети, лети, жайворонку, високо,
ори, ори, господарю, глибоко.
Співай, співай, жайворонку, тоненько,
ори, ори, господарю, рівненько.
Засій зерно, господарю, на полі,
зроди, Боже, людям хліба доволі.

Загадка.

Понад полем літає, орачеві співає.
Має голосочок, як срібний дзвіночок.

Помічники хлібороба.

— Кра, кра! Браті вóрони, бачите?
Плуг, борони! Будуть поле орати. Ле-
тім черву збирати.

Летять вóрони в поле. Там Гнатків
тато оре. Гнатко волики гонить. Побачив
він вóронів. Грудками в них шпурляє,
із поля проганяє.

Гнаткові каже татко:

— Не роби цього, Гнатку! Вóрони
нам не шкодять, що по загонах ходять.
Вони нам помагають, борозняків шу-
кають. Борозняки шкідливі. Розлазяться
по ниві, корінці підгризають, а рослинки
всихають.

Відповіжте на питання:

Хто в полі оре?

Хто волів поганяє?

Хто летить у поле?

На городі.

Сонечко гріє. Вітрець провіває. Земля просихає. Мама роблять грядки.

Зробили грядки рівненькі, за шнуром. Заскородили граблями. Діти протоптали стежки між грядками.

Туп-туп, туп-туп! Тупотіли ніжками й тішились.

Потім робили мама на грядках рівчики. Сіяли там насіння. Посіяли моркву, петрушку і свеклові буряки. Посадили цибулю та часник. Діти помагали мамі.

Відповіжте на питання:

Що гріє? Що провіває?

Що просихає?

Хто робить грядки?

Галин огородчик.

Мама дала Галі грядку.

Галя сіє там салатку,
сіє редьку округленьку
і горошку цілу жменьку.

Гнатко Галі помагає:

носить воду, підливає,
до шнурка рівняє грядку,
щоб було усе в порядку.

Загадочки із грядки.

1. В земляній сиджу коморі, а коса моя надворі.
2. Сидять собі хлопці у зеленій хатці, кругленькі, смачненькі, вирости на

грядці. Школярки милі, подумайте трошки. Правда, вже вгадали, що це є.....

Що робить Галя в огороді?
Що робить Гнатко в огороді?

Перед святами.

Несіть, діточки, тріски, розкладіть огонь в печі. Виросли вже пасочки, бабки, коржі, колачі.

Ганна робить пиріжки. Всі наставили ріжки. Цей солодкий, м'якенький брат дістане маленький. Ті, що з маком на горі, будуть їсти школярі. Ті, що є в них ягідки, будуть їсти сирітки.

Писанки.

Втіху має сестричка. Дали мама яєчка закрасити галунки, розписати писанки.

Будуть на одній квітці, а на другій ягідки. Ще на третій яличка, на четвертій ягничка. А на п'ятій баранчик. Цю дістане мій братчик.

Свячене.

Принесла мама три кошики. Один великий і два малі. Ганна прибрала їх вінками з барвінку.

У великий кошик поклала мама паску. Довкола паски кільце ковбаски. По боках бабки. Додала ще грудку масла й сиру. Зверху наклала медівників і пиріжків.

— Цей кошик я понесу святити, — каже мама.

— А я? — питає Ганна.

— А я? — обзивається Тома.

Мама показує на два малі кошики.

— Це ваші кошики. Ти, Томо, поклади до свого яéчок і писанок. А ти, Ганно, поклади у свій пиріжки, що напекла. А знаєте що зробите зо своїм свяченим?

— Половину роздамо бідним дітям, — кликнули обидвоє.

— Так, — відповіла мама, — це наш давній український звичай. В день радості не забуваймо про бідних.

Христос воскрес.

Христос воскрес! — лунає
великодній привіт.
І сонце з неба сяє,
сміється в травці цвіт.

Дзвенить довкола церкви
гагілка голосна.
Христос воскрес із мертвих!
Прийшла до нас весна!

У садочку.

I.

У садочку, біля хати
розвилися деревá.
Вже розцвівсь бузок кріслатий,
молода росте трава.

Із вирею прилетіли
наші співаки малі
та й у гнізда свої сіли
у садочку на гіллі.

II.

Розцвіліся сади пишні:
цвіт біліється на вишні,
на яблуні рожевіє.
Дощик росить, сонце гріє.

Бджілки по квітках літають,
солоденький мед збирають.

Що роблять бджілки?

Ластівка.

Ластівочка весела прилетіла на села.
Діти її вітають, в ластівочки питають:
— Де ти, пташечко, була, як зима
у нас тисла?

— У вирею бувала. Там весни я чекала. Чекала я весни, знай, щоб вернуться в рідний край. В день весняний, золотий, прилетіти до дітей.

Загадка.

Пташка мила, чорно-біла з глини гніздечко зліпила. Мушки-комашки збирала, свої діти годувала.

Вгадай, котра?

І діти працюють.

Щораз довше сонце гріє. Вже тепліше вітер віє. Підсохли загони в полі, час садити бараболі.

Тато нивку скородили, мама там ямки робили. І діточки працювали: у ямки бульбу вкладали. Наші діти не лінівi. Як метелики по ниві, від краєчка до краєчка швидким кроком пробігають, в своїй праці поспішають. Так в годиночку щасливу засадили цілу ниву.

Хто скородив ниву?

Хто робив ямки?

Хідничок.

Дощ ішов цілу ніч. На стежці біля школи болото. Тома йде до школи. Болото липне, валяє чобітки.

Розглядається Тома, куди б ступити, щоб менше чобітки поваляти. Розглядається, та й думає: „Коли б так вимостити хідничок з камінців... От гарно

було б!“ Зиркнув на сусідню нивку, що коло школи, а там повно каміння.

Усміхнувся і побіг швидко до кляси.

У клясі підійшов до гурту хлопців і щось їм розкажує. Хлопці уважно слухають, притакують. Над чимсь нараджуються. Потім гукнули:

— Добре, добре! Так зробимо!

До полудня ниви підсохли. Люди пішли в поле до праці. Школярки першої кляси збираються теж на роботу. Кожний бере з дому старе відро. З тими відрами йдуть на ниву, що коло школи.

Почали хлопці збирати на ниві каміння. Одні збирають, другі носять на стежку коло школи. Ще інші вимощують з каміння хідничок. Вже діти втомилися, але не перестають, працюють уперто.

— Кінець! — вигукують радісно діти. Вже нема болота. Від брамки до школи біліє рівний, широкий хідничок.

Це діти зробили спільними силами.

Хто порадив зробити хідничок?

Хто працював при будові хідника?

Дощик.

Торох-торошком,
дощик горошком
розкидається.

Срібним намистом
помежи листом
розсипається.

В полі рослинки
ловлять краплинки,
напуваються.

Квітки скупалися,
в барви прибралися
і пишаються.

Сонечкові зайчики.

Сонечко, як золотий м'яч на небі. Все вгору піднімається. Білі хмарки його здоганяють, хочать закрити. А воно все вище і вище втікає. Заглядає в шкільні вікна, золотих зайчиків у класу пускає. Гоняться зайчики по лавках, манять дітей: „Грайтеся з нами, грайтеся з нами“. Але діти не слухають. Не мають часу, пишуть цікаве завдання.

Задзеньгав дзвіночок.

— Йдемо на перерву, — заклікала радісно Маруся.

— Ні, на перерву не п'ідемо, — каже учителька.

— О! — здивуваліся діти. — Губонькі жалісно стуліліся.

— Але п'ідемо на прогулянку, — каже далі вчителька.

Губкі дітей радісно розхіляюцца.

— До лісу! До лісу! — загомнілі. Пішли польовою доріжкою. Ідучи, співали:

Зелена веснонька вже іде,
пташечкі з вірею нам веде.

Зелена травічка, дрібен цвіт,
збірайтесь, діти, на прохід.

Збірайтесь, діти, в поле, в гай,
там, де так синіе небокрай.

У лісі.

Зайшли діти в ліс. Ідуть лісовою доріжкою. Вгорі шумлять дерева. Вітрець холодить червоні личка.

Нараз чують: „Ку-ку, ку-ку!“

Діти слухають. Числять, скільки разів кукала зозуля. Але кожне почислило інакше:

— Е, ми так багато навіть не вчилися числити, — каже безтурботно Оленка.

Зозулька втихла. А тут по лісі стукіт:

— Тук-тук, тук-тук!

— Я знаю, то дятель, — каже Івась. — Він оглядає дерева, чи всі здорові.

— То лікар? — питає здивована Марійка.

— Такий крилатий лікар. Дерева лікує, — каже учителька. — Бачите його? Он там на грубому пні, з червоною голівкою.

Діти цікаво оглядали того лікаря.

Нараз щось: шусть з-під куща. Таке вухате, окате, лабате. Тільки: миг-миг — і нема. Всі діти пізнали це звірятко.

Тимчасом проясніло. Дерева немов розтулилися. Діти вийшли на полянку.

Котрі це пташки?

Одна пташка стукає, друга пташка кукає. Іде гомін голосний по лісочку щовесни.

Що це за звірятко?

Писочок кругленький, хвостик коротенький, звірятко сіреньке: довгі вушка має, швиденько втікає.

Ану, діти, хто відгадає?

Складіть речення із поданих слів:
стукає пташка у лісі Котра?
в лісі кукає Котра пташка?

Полянка.

Діти прийшли на полянку.

Полянка була дуже гарна. Шовкова травичка простелилася зеленим килимом. На ньому порозкидані барвисті квітки. Над квітками літали метелики, бриніли сріблястими крильцями комашки, бджоли дзижчали, перелітаючи з квітки на квітку. Джмелі гуділи.

Високо над полянкою синіло небо. На ньому кучерявилися білі хмаринки. Сонце кидало з висоти золоте проміння на квітки, на траву, на листя дерев. Озолочувало гладенькі дитячі голівки.

На полянці.

Серед полянки росла біла береза.
Під березою посідали діти. Спочивали.

— Мабуть, у кожного є перекуса, — сказала вчителька.

Черговий Василько дивився пильно, як діти виймали їжу.

— Катруся не має нічого, — кликнув.

— Ми поділимося! — сказали діти.

— А нашій дитинці всі по частинці, — промовив весело Василько. — Розстелив білу хустину на моріжку. Діти клали туди найкращі кусочки зо свого

сніданку. Василько поніс перекуску Катрусі.

Катруся почервоніла.

— Це мені забагато, — сказала.

— Ні, ні, — кликали діти. — Що залишиться, принесеш братчикові гостинця.

Катруся відклалада найкращі кусочки для братчика.

Джерельце.

Дуже смакувала дітям перекуска. По їжі захотіли пити. Аж чують десь дзюркоче джерельце. Післали Тому й Ромка на розвідку. Розвідчики незабаром вернулися.

— Є, є джерельце! — кричали вже здалека. Вчителька каже:

— Ми вже спочили, прохололи. Можемо напитися чистої джерельної водички.

Вмить побігли діти до джерела. Веселий Василько вигукнув:

— Джерельце, джерельце,
дай води відерце!

Діти напилися води. Потім пішли вниз до потічка. Помили собі руки й личка.

Потічок.

Поточе, поточе,
що в тобі хлюпоче?
Чи чиста водичка,
чи моя сестричка?

Чистенька водичка
в потічку хлюпоче,
а моя сестричка
рушничок полоче.

Рушничок із льону
вишитий дрібненько,
щоб пообтирала
рум'яне личенько.

Складіть речення із поданих слів:
в потічку Що хлюпоче?
в потічку сестричка Що полоче?

По сніданку.

Прийшли діти від джерельця бадьорі,
свіжі. Розбіглися по поляні. Дівчата
збирають квітки. Хлопці шукають лапа-
того листя й патики. Листя на шоломи,
а патики на зброю. Потім посідали під
березу. Дівчата плели віночки, хлопці
робили шоломи і рушниці.

Мала Ганнуся пригорнулася до вчительки і просить:

— Скажіть нам, будь ласка, казочку!

— Скажу вам, діточки, віршик, — каже вчителька.

Три віночки.

Місяцю травню,
маю-розмаю,
розвивай зілля
в нашому краю.

Розвивай зілля,
розсій цвіточки,
щоб їх ми мали
на три віночки.

Один віночок:
гарно прибрати
той образочок,
де Божа Мати.

Другий віночок:
мамі сплести
на іменини
їй принести.

Третій віночок
на хрест кам'яний,
де спочиває
Стрілець Січовий.

Січове військо.

Дітям дуже сподобався віршик. Вони просили:

— Прокажіть, будь ласка, ще раз. Ми вивчимо його напам'ять.

— Вивчите в школі, тепер бавтеся. Незабаром треба вертатися додому.

— Бавмося в Січове військо! — кликали хлопці.

— І ми! — підхопили дівчата.

Василько здвигнув плечима:

— Хіба ж можна дівчатам іти в бій?

— А чому ж ні? — озвалася Ганнуська. — Українські дівчата теж билися з ворогами. Правда, пані вчителько?

— Правда, Ганнусю. І славно билися.

— Але в вас нема ні шоломів, ні рушниць, — зауважує Василько.

— То хай хлопці уставляться в колону й гарно маршують. Дівчатка тимчасом будуть вправлятися за піснею: „Маленькі наші руки“, — порадила вчителька.

Маленькі наші руки.

Маленькі наші руки,
та в силу ще зростуть.
Для щастя України
всю працю віддадуть.

Серця маленькі наші,
та сильне в них чуття.
Любити Україну
все будуть над життя.

Маленькі наші ноги,
та знають свою путь.
На службу Україні,
як виростуть, підуть.

Рідна хата.

Скінчили дівчата вправлятися та й посідали кругом учительки. Прибігли й менші хлопці. Маленька Ганнуся, що любила пеститися, притулилася до вчительки і каже:

- А я знаю віршик.
- Знаєш, то скажи, Ганнусю.

Ганнуся встала, склала гарно ручку на ручку і починає:

В селі українськiм хатина моя,
там тато i мама, там брат, сестра й я.
Над стрiхою груша схиляє гiлки.
Пташки в них спiвають, лiтають бджiлки.
Живу в тiй хатинi, неначе в раю,
в коханiй родинi, у рiднiм краю.

А потiм:

Нема мiсця рiднiшого,
як хата рiдненька,
нема серця щирiшого,
як в батька та неньки.
Нема краю дорожчого,
як рiдна краiна,
бо найкраща в цiлiм свiтi
наша Україна.

Учителька погладила Ганнусю по голiвцi.

— Гарно, Ганнусю, дуже гарно.

Дiвчата й хлопцi дивилися з подивом на малу Ганнусю. Їм також хотiлося говорити вiршики, але вже пiзно, пора вертатися додому.

Додому.

Потомилися хлопці вояцькими вправами, прийшли до гурту. Посідали, щоб відпочити. Дехто доїдає залишки снідання.

— Хіба вернемося додому, — каже поважно Василько.

— А вже ж, не заночуємо тут, — обзивається Марійка.

— Я б заночував, та жалко мені, щоб тебе вовки не зїли, — відповідає Василь.

— Ну й парубок з тебе відважний, — насміхається Марійка. — Маєш шаблю й рушницю, то певне оборонив би від вовка.

Ще трохи діти пожартували, а далі уставилися парами й пішли весело співаючи додому.

На пасовиську.

Була неділя. Діти не йдуть до школи. Женуть худобу на пасовиську.

Вже там багато дітей. Сидять укупці, розмовляють, а худоби скільки! Страх багато. Є коровок стадо і овечок гро-

мада, є баранчики рогаті і кізоньки бородаті.

Худібка пасеться, не йде в шкоду.
Чого їй іти в шкоду, коли трава по коліна.

Діти бавляться, поглядаючи деколи на худібку.

Бавилися хлопці в пацанки та у військо, дівчата „Подоляночки“, „Кривого танцю“, а далі їй забава надокучила. Посідали під беріжком.

— Давайте, дівчата, казок розказувати, — загадує руденький Максим.

— От і вигадав. Хіба ж улітку казок розказують? Це ж тільки взимі, — дивується Марійка.

— Так же нудно сидіти, — оправдується Максим.

— А знаєте що, діти? Давай вигадувати віршики, — каже Маланка.

— Справді, вигадуймо, — погоджується задумливий Ромко.

— А про що? — питає мала Ганнуса.

— Ну, про що, про худібку.

— Е, я таких не вмію.

— А я вмію, — каже поважно Ромко.

— Ану, скажи, скажи! — просять діти.

Ромко:

Ніч проминає, сонце вже сходить.

Наша худібка пастиць виходить.

Сопілки грають, дзвіночки дзвонять,
дівчата і хлопці худібку гонять.

— Ой, як гарно, — дивуються діти.

А Маланці заздрісно, що не вона вигадала такого гарного віршика. Їй теж хочеться вигадати. Вона приплющила очка й думає-думає. А потім:

— І я вигадала!

— Ану, послухаємо, — каже Василько.

Маланка:

Му-му-му, коровку жену.
Пила воду, траву пасла,
зробить мама для нас масла.
Му-му-му, коровку жену.

— І я склала, — каже втішно Марійка.

Марійка:

Ме-ме-ме, баранчик іде.
І баранчик і овечка
вся родина невеличка.
Ме-ме-ме, баранчик іде.
Баранчик іде, кучері трясе.
А ми його обстрижемо,
ниток сильних нарядемо.
Із сіреньких ниточок
виткаємо сірачок.
Ушиємо киптарик, —
носитиме школярик.

— Гарний віршик! — похвалив Василько. — Але поки вберете школярика

в киптарик, погляньте, де ваші баранчики й овечки.

А овечки зайшли в овес. Діти позри-
валися, побігли виганяти.

Ану, пробуймо й ми складати вірші!
А хто придумає, нехай напише.

Загадочки-відгадочки.

1. На шкірі росте щітинка,
під шкірою солонинка.
Що це, діточки?
То
2. Живе в стайні, вівса просить,
і на собі хлопців носить.
Має гриву.
Чи вам досить?
3. Як наїсться конюшинки,
то дає напій біленький
для котика, для дитинки.

Це вам, діти, загадочки.
Нум, напишіть відгадочки!

Пригода з яечком.

(Діється на подв.р'ї)

Куручка: Кудкудак, кудкудак,
знесла яйце як кулак.

Качка притакує: Так-так, так-так.

Гусак питає: Де-де, де-де?

Гуска відповідає: Го-га, го-га!

Коло оборога.

Брисько скаче: Гав-гав, гав-гав!

А як би я взяв?

Куручка: Геть від мого

гніздечка!

Не руш мені яечка!

Когутик: Кукуруіку, кукуруіку!

Не робіть крику!

Дівчинка: А мені чи можна взяти
яєчко це до хати?

Качка: Так-так, так-так.

Дівчинка: Всмажу його в ринці,
дам малій дитинці.

Діти самі дома.

I.

Вже покінчили весняні роботи. Зближається косовиця. Тато оглядають коси. Нездатні, пощерблені. Треба купити нові. Їдуть до міста. І мама з татом. Набрали міх картоплі, поклали на віз. Мама винесла дві баньки з молоком

і великий кошик. У кошику яйця і сир. Все поскладали на возі.

Тома дивується:

— Нащо ви, мамо, везете до міста молоко й яйця?

— Молоко і сир, і яйця, і картоплю продамо в місті, за ті гроші купимо коси, серпи й ще дещо.

— А кому продасте?

— Кому-будь, у місті всі купують. Там люди не мають ні поля, ні худібки. Все купують у крамницях, або в селян.

— Он як! — дивується Тома.

Вже посідали на віз. А тато з воза:

— Гляди, Томо, щоб худоба неголодна була.

А мама:

— Ганнусю, уважай на Олю, щоб неголодна була та й щоб на вулицю не виходила. Не лишай самої.

Поїхали.

II.

— Дай мені, Ганнусю, верету, — каже Тома. — Треба з чотири верети трави, щоб корови не були голодні. А свинкам ти вже сама даси їсти, бо мені треба йти до школи.

— Ну-ну, не журися свиньми.

Пішов Тома з веретою. Ганя взяла Олю за руку. Ідуть у садок.

Розстелила верету під черешнею, посадила Олю, дала забавок. Сіла побіч Олі, вишиває. Бавиться Оля хвилинку, а далі кинула ляльку.

— Де мама? — питає.

— Нема, Олю, поїхала до міста.

— Не хочу до міста, хочу до мами!

— Мама скоренько повернеться. Привезе тобі забавок: корівку, овечку, медівничків.

— Не хочу корівки!

— А чого ж ти хочеш?

— Їсти хочу.

— Їсти дитинка хоче? А що дати?

— Пирога.

— Нема, Олю, пирогів. В неділю мама зварять. Багато-багато зварять. Може дати сира зо сметаною?

— Не хочу сира. Дай черешень.

— Черешні ще незрілі, гіркі. На, ось, покуштуй.

Зірвала кілька черешень, дає Олі. Оля гризе черешні, скривилася, випльовує.

— Недобрі, гіркі.

— Побудь, Олю, трохи сама. Нікуди не йди. Я побіжу до комори, принесу тобі хліба з медом. Хочеш?

— Хочу, — каже Оля лінивим, сонним голосом.

Побігла Ганя. Не минуло й п'ять хвилин, вертається, а Оля вже спить. Звинулася в калачик, підклала ручку під голівку, спить.

Ганя винесла з хати подушку, підсунула Олі під голівку, прикрила дитину хустиною, щоб мухи не докучали.

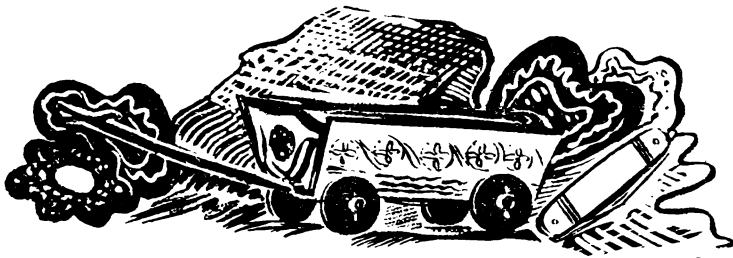
— Спи, маленька, спи хоч до полудня. А я побіжу свинкам їсти злагоджу. — Прислонила ще Олю великою парасолею, щоб сонце не пекло, і побігла.

III.

Сполудня вернулися тато й мама з міста. Привезли коси й серпи, привезли дітям гостинців: Ганнусі — хустку жовтеньку з квіточками; Томі — ніжик з ланцюжком, щоб не згубив; Олі — возик для ляльки. Діти тішилися дарунками й чемно дякували.

І тато й мама були вдоволені. Корови нагодовані, повні, як стручки. Свинки нагодовані, вдоволено рохкають. Дитина виспалася, весела, щебетлива, обіймає маму:

— Моя-моя...

Складіть речення з цих слів:
ножик Томі в місті Тато купили
возик Мама в місті Олі купили.

Старша сестричка.

Весела світличка,
де старша сестричка
співає, щебече,
як перепеличка.

Співаючи шиє,
і пряче, і миє.
Замете хатинку,
вколише дитинку.

Шваля.

Дайте мені, мамо, п'ятачок:
куплю собі гарних ниточок,
наперсток новенький, мов срібний,
бо він мені дуже потрібний.
Вишию сорочку біленьку
на мою сестричку маленьку.

Зайчикові приятелі.

I.

Під лісом була лука. Зайчик вибігав щовечора з лісу на луку пастися. Потім біг у поле. Там була смачна конюшина. Коли наївся, йшов спати.

Одного дня зачув, що щось на луці дзвонить. Пізнав, що це не дзвінок. То косар клепає косу.

Зайчик стрінув крілика. З ним стрічався часто на луці. Тепер остерігає його:

— Не йди на луку. Там косар косить. Знаєш, що коса гостра.

II.

Зайчик дуже був цікавий, чи всю луку скошили. Раннім ранком збудив крілика. Біжать на край лісу.

Такий гарний, свіжий ранок! Над лісом кукає зозулька. На травичці розсипалась срібна роса. З недалекого потічка здійсмається ріденька пара, ніби синій димок. Від села йде кілька чоловіків. У кожного лискуча коса на плечах. Прийшли на луку.

Один заспівав:

Ми в луг підем всі з косами,
і як станем в ряд,
луг устелиться травами,
скошеними в ряд.

Потім погострили коси й почали ко-
сити.

III.

Зайчик з кріликом прикучнули за кущем і приглядалися цікаво кісьбі.

Прилетіла до них мушка з жалісним наріканням:

— Приятелі, вже нам траву скошують. Де будемо мешкати?

А зайчик:

— Лишайся з нами в лісі!

За хвилину прилітає метелик і нарікає:

— Зайчику, зайчику! Вже скошили мої квіточки на луці. Що мені робити?

— Не плач, метелику, — радить зайчик, — лишайся в лісі.

За хвилинку летить бджілка. Заливається рясними сльозами:

— Зайчику-братчику! Нещастя велике! Всі квіти скошили. Пропав медочок! Чим я своїх діток прогодую?

— Не плач, бджілко, не плач, для тебе лишилося ще багато квіток. На полі багато конюшинки, а в лісі лип сила-силенна. За кілька днів розцвітуть. Прилітай до нас у ліс.

Ще не скінчив зайчик говорити, аж тут карабкається чорна кертичка. Ледве лізе, задихалася.

— Ой, та наробили ж мені лиха! Хатку потоптали, стежки позасували, пройти нікуди. Що мені робити?

А зайчик радить:

— Лишися тут, на узліссі. Воно довго не потриває. Сонечко траву висушить, її складуть у копиці, а тоді покладуть сіно на вози й повезуть у село. Настане спокій. А лука знову поросте травною.

IV.

І сталося так, як казав зайчик. За два тижні лука знову зазеленіла.

Вернулася кертичка з-під лісу. Вернулася мушка з лісу. Прилетів знову білокрилий метелик. Тільки бджілка не прилетіла. Вона мала багато медочки в лісі на липі.

А зайчик і крілик виходили знову щовечора на луку свіжу, зелену травичку пасти.

Львів.

Тома збирається до лікаря.

У Томи заболів зуб. Личко запухло. Всю ніч не спав. Йойкав. Не спала й мама. Матила личко всякими ліками, але ніщо не помагало.

Ранком каже тато:

— Збирайся, Томо, поїдемо до Львова до лікаря. Лікар вилікує зуб. Перестане боліти.

Пішов тато лагодити віз, а мама за той час прибирала Тому. Вимила, зачесала, дала вишивану сорочку.

Увійшов тато в хату.

— Що, готовий? — питає в мами.

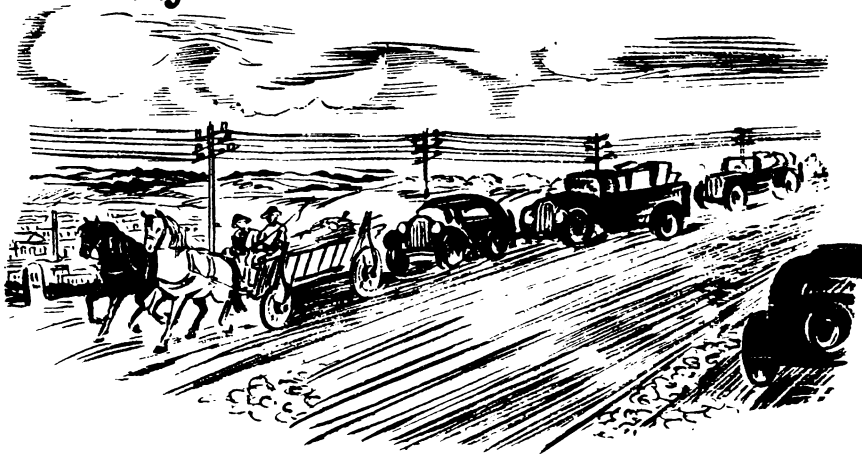
— Готовий, — каже мама.

— Ну, то виходь, коні теж готові.

Виходить Тома, сідає побіч тата на возі, а мама кладе на віз кошик, прикритий хустиною.

— Тут їжа, — каже, — хліб, сир, яйця, молоко. Як зголоднієте, підкріпитесь.

Їдуть кам'яним шляхом.

Їдуть. Спершу селом, а там виїхали на рівний кам'яний шлях. Тома їде вперше до Львова. Його дивує великий рух на шляху. Тут авто за авто мигають то в цей, то в той бік. Тільки курява знімається. Гучно гудуть тягарові авта, навантажені то скринями, то міхами. Аж земля під ними здригається.

Вже близько Львова. Вже видніють високі комини львівських фабрик. Саме їдуть попри лисиницьку фабрику. Тома приглядається цікаво великим будинкам.

— Що роблять в цій фабриці? — питає.

— Дріжджі. Бачив дріжджі? — питає тато.

— Бачив. Раз куштував дріжджі. В роті робиться від них щось таке, як сметана.

— А там, — показує тато на інший будинок, — роблять штучний мед, такий, як ми їли в дядька.

— Справді? А я думав, що мене дурять. Думав, що ми їли бджоляний мед. А воно таки штучний.

На передмісті Львова.

Під містом тато повернув ліворуч, та й заїхав на подвір'я до знайомого столяра.

— Тут можна безпечно лишити коні, — сказав тато і замкнув тяжку залізну браму.

Потім зайшов на кілька хвилин до хати. Тома вибіг на вулицю й приглядався до всього цікаво.

Дорога вимощена малими, гладкими камінцями. Рівно-рівненько. Ніде ні одної ямки. Нема й пороху. Попри дорогу з обох боків хідники для пішоходів. Хідники вимощені більшими кам'яними плитками. На хідниках і на дорозі чисто. Ні болота, ні сміття нема. Їх щодня замітають. Вздовж хідників стоять гарні доми, з великими вікнами. Перед домами квітники, за домами садочки й огороди.

То передмістя.

„Як тут гарно“, — думає Тома, — „краще ніж на селі“.

Тільки гуркіт возів та авт йому не до вподоби. І безнастанний рух людей його дивує.

— Чому ті люди нічого не роблять? А то тільки що ходять в цей або в той бік. Та ще й як ходять, спішно, наче б десь горіло.

Вийшов з хати тато, взяв Тому за руку й каже:

— Ходім, Томо, до лікаря далеко, поїдемо трамваєм.

Трамвай.

Із вулички вийшли на широкий шлях, що ним їхали до Львова. Йшли кілька хвилин, аж зупинилися коло залізного стовпа з табличкою. Тома прочитав на табличці напис: Зупинка трамваю.

Від зупинки вниз тягнулися рівні, гладенькі, залізні рейки. По них котився під гору трамвай. Ще хвилинка і він уже на зупинці. Зупинився. З трамваю висідають спішно люди. Ті, що чекали на зупинці, заповняють віз. Поки тато завів Тому у трамвай, він приглядався цікаво трамваєвому возові.

Трамвай — то така хатка на колесах з багатьома великими вікнами. Зверха

розмальована червоною й жовтою фарбою. Всередині гарні, чистенькі лавки, на них сідають подорожні. Спереду ганок. Там стоїть трамвайний, що повертає корбу то вліво, то вправо. Тома дивується, як трамвай може їхати, коли нема при ньому ні коней, ні машини.

Тато пояснив, що трамвай порушає електрика. Про це він буде вчитися, як буде в сьомій класі.

У лікаря.

Трамвай зупинявся кілька разів. На кожній зупинці дехто висідав, дехто всідав. Коли проїхали сім зупинок, тато

повів Тому до виходу. Злізли з трамваю й перейшли обережно на другий бік вулиці. Тома прочитав на таблиці, що біля брами:

Зубний лікар
на I. поверсі.

Увійшли в браму, а далі сходами на поверх.

У лікаря були недовго. Не минуло й пів години, а вже вийшли від нього. Тома ніс завинений у папірчику дірявий зуб. Це лікар вирвав зуб. Томі виросте новий.

А тато каже:

— Зуби псуються від того, що їх не миють по їжі. Треба по кожній їжі чистенько вимити.

Ринок.

Від лікаря пішли бічною вулицею. Вийшли на велику, квадратову площу.

— Це ринок, — каже тато, — а цей великий дім посеред ринку, то громадський дім. Називають його ратуш.

Тома приглядався до всього цікаво.
На ратуші висока вежа з годинником.

Саме продзвонив годинник дванадцяту
годину.

— Вже пізня пора, — каже тато, —
треба вертатися додому.

Ішли помалу кругом ринку. Оглядали вистави за вікнами крамниць. У наріжній кам'яниці побачили багато виставлених книжок.

— Це найбільша книгарня у Львові, — каже тато. — А цей дім, то дім Українського Освітнього Товариства.

Ввійшли до книгарні. Тато купив собі кілька господарських книжок, а для Томи — книжечку з образками.

З ринку вийшли на Руську вулицю. Тут оглядали величаву церкву, що її називають Успенською. Томі подобався дуже образ Матері Божої за престолом у вікні. Цей образ зроблений із маленьких шматочків різнокольорового скла.

Поворот до воза.

У Томи болять уже ноги. Їдуть знову трамваем. Вертаються до воза. Тома тепер сміливіший. Сидить при вікні й цікаво дивиться на вулицю. Оглядає високі на два, а то й на три поверхи кам'яниці.

Трамвай зупинився. Тома пізнав, що це та сама зупинка, де рано чекали на трамвай. Хотів побігти сам до коней. Але надлетів зі страшним гуком літак. Летів дуже низько. Томі здавалося, що ось-ось зачепить за дерево. Він налякався й уже не відступав від тата.

Прийшли на подвір'я.

— Треба напоїти коні, а тоді поплуднуємо й поїдемо додому.

Тато зняв з воза відро, подався в сіни. Покликав Тому. В сінях у стіні рурка з маленьким коліщатком. Покрутити коліщатко ліворуч — тече вода. Покрутити праворуч — вода не тече.

— Це водопровід. Такий є тут у кожній хаті, — пояснює тато.

Напоїли коней, підкинули їм трохи сіна. Почали полуднувати. Томі ніколи не смакував дома полуденок так, як у Львові.

Після полуденку тато запряг коні й каже:

— Зараз поїдемо. Ще тільки подякую за постій.

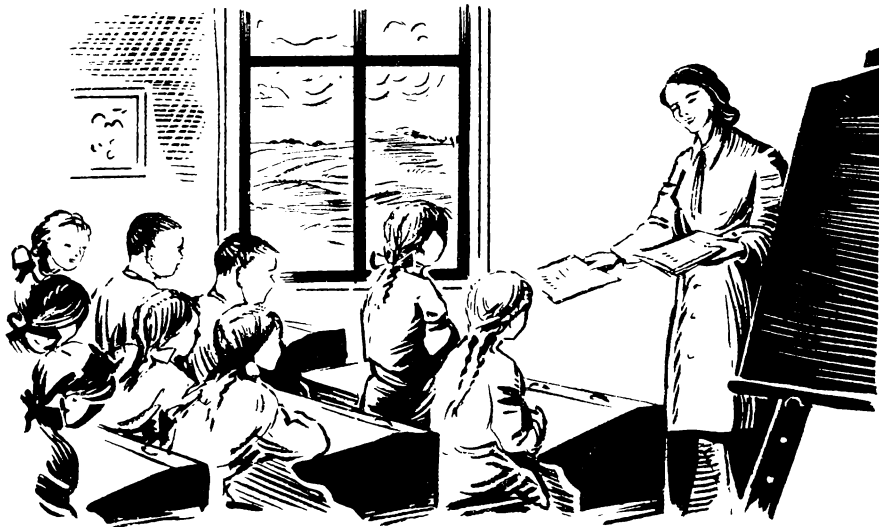
І зайшов у хату.

Тома лишився на возі й роздумував над тим, що бачив у Львові.

Кінець шкільного року.

Сьогодні всі діти веселі. Кінець шкільного року. Дістануть свідоцтва. Перейдуть до другої кляси. Повбирані у святочні одяги. Весело, але чемно розмовляють.

Тільки мала Ганнуся сидить смутна, зажурена. В неї нездужає мама. Ганнуся цілий тиждень не була в школі. Лишалася дома при малій дитині.

„Певне буде погане свідощтво“, — думає.

Такий їй жаль бере, аж сльози підступають. От-от покотяться по личку.

Увійшла пані вчителька. Весела, усміхнена. Привітала приязно дітей. Роздивляється по класі. Побачила Ганнусю, усміхнулася до неї.

Ганнусі легше стало. Ніби тяжкий камінь зсунувся з грудей. Усміхнулася теж до вчительки. Учителька похвалила дітей за те, що були добрі,

чемні та що гарно вчилися. Потім почала викликати дітей, і давала їм свідоцтва. Найперше викликала тих, що мали дуже добрі свідоцтва. Потім тих, що добрі. А інших, гірших свідоцтв не було.

Першу викликала малу Ганнусю.

Ганнуся чує своє ім'я, але не встає, не йде. Їй так якимось дивно стало, так дуже приємно. Учителька покликала вдруге, та ще й кивнула приязно рукою, щоб Ганнуся підійшла. Несміло вийшла вона з лавки. Підійшла до вчительки. Учителька подала їй свідоцтво і каже:

— Ти в нас, Ганнусю, найменша. Але ти вчилася найліпше. Твоє свідоцтво найкраще.

Ганнуся притулилася до пані вчительки, а всі діти заплескали радісно в долоні.

Всі діти любили Ганнусю, бо була добра, тиха дівчинка.

Думки школярів, як дістали свідоцтва.

У неділю, надворі зібралися школярі. Стали розмовляти, чим хто хоче стати.

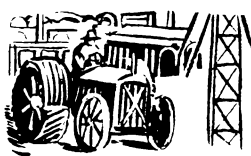
Ромко каже: „Як вивчуся, до роботи заберуся. Побудую літаки, такі швидкі як пташки. Летуном на них полину через рідну Україну“.

Юрчик каже: „Як вивчуся, до роботи заберуся. Побудую кораблі і великі і малі. Моряком я стану скоро і поїду Чорним морем“.

Славко каже: „Як вивчуся, до роботи заберуся. Вироблятиму машини для потреби України“.

Тома каже: „Як вивчуся, до роботи заберуся. Буду в полі працювати, наші ниви засівати. Щоб на нашій рідній полі було хліба всім доволі“.

Ганя каже: „Як вивчуся, до роботи заберуся. Розведу курей, гусок, свиней, овець, теличок. М'яса щоб усім ставало, а щоб до хлібця було сало“.

Соня каже: „Як вивчуся, до роботи
заберуся. Розведу пишний
садок, сотні засаджу гря-
док. Щоб всі мали зеле-
нинку і улітку і узимку“.

Таня каже: „Як вивчуся, до роботи
заберуся. Буду шити со-
рочки, спідниці і фартушки.
Буду шити, вишивати, жі-
нок в селі прибирати“.

Так школярі у садочку розмовляли
в холодочку.

